

Tisková zpráva, 3. září 2024

Krajské rozpočty pod drobnohledem: odkud mají příjmy, na co jdou výdaje a co přinese změna RUD

Nová studie think-tanku IDEA při Národohospodářském ústavu Akademie věd ČR analyzuje příjmy a výdaje krajů v roce 2023 a dopady, které by přinesla vládou navržená změna krajského rozpočtového určení daní zvaného RUD. Které kraje by si polepšily a které naopak pohoršily a proč? A je rozdělení prostředků RUD mezi kraje více ekonomicky zásluhové nebo více solidární?

Podíváme-li se na krajské rozpočty v České republice, příjmy 13 krajů v roce 2023 představovaly 120 mld. Kč a jejich výdaje 109 mld. Kč, což představuje zhruba 1,6 % HDP. Do analýzy není zahrnuta Praha, která plní specifickou roli kraje i obce zároveň, ani účelově vázané transfery ze státního rozpočtu.

Velkou většinu příjmů krajských rozpočtů stanovuje rozpočtové určení daní (RUD). Systém RUD určuje, jak velký podíl z výnosu vybraných daní dostanou kraje, obce a stát. Studie ukazuje přerozdělovací charakter distribuce krajských příjmů skrze RUD (před i po navržené změně), kdy jsou podporovány disproporčně více kraje s nižším hrubým domácím produktem (HDP) na obyvatele. Kraje s vyšším HDP na obyvatele pak hospodaří v průměru se srovnatelnými, až menšími rozpočty na obyvatele než kraje s nižším HDP na obyvatele. Podobně jsou zvýhodňovány spíše kraje s menším počtem obyvatel na úkor těch větších.

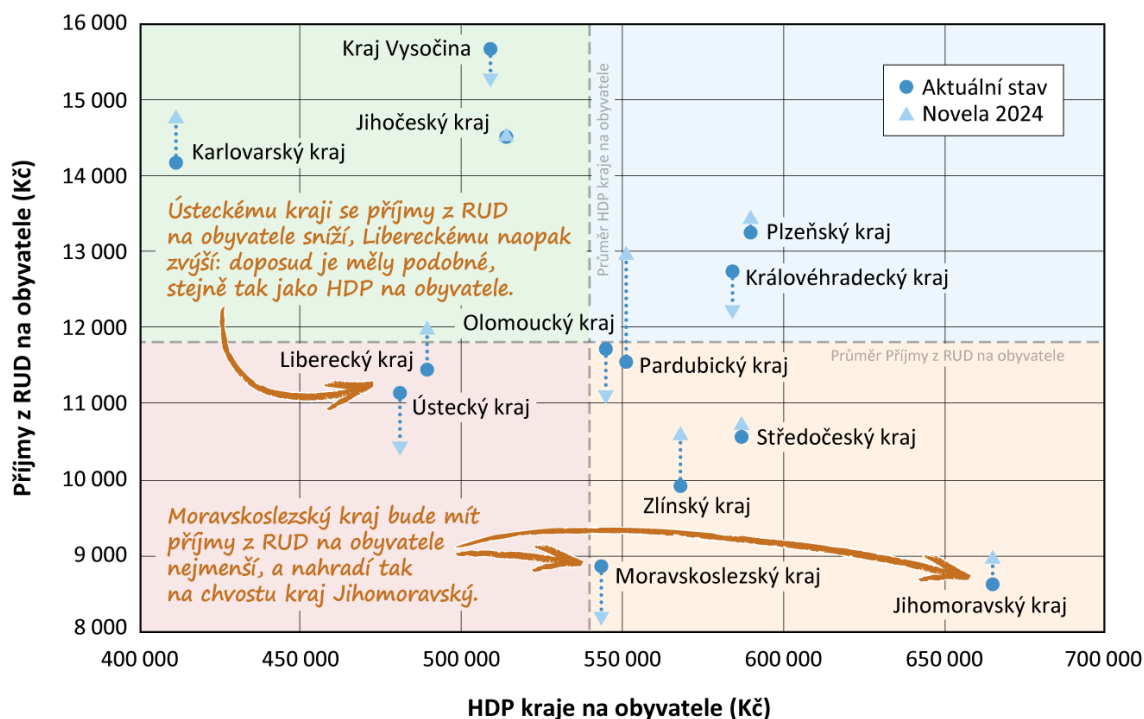
V přepočtu na obyvatele dosud ze systému RUD získávají nejvíce kraje Vysočina, Jihočeský a Karlovarský. Naopak nejméně prostředků na obyvatele dostávají kraje Jihomoravský a Moravskoslezský. Mezi kraji jsou zároveň v příjmech z RUD na obyvatele velké rozdíly: kraj Vysočina dnes dostává příjmy z RUD na obyvatele v téměř dvojnásobné výši jako Jihomoravský kraj. „Pro takto velké rozdíly mezi kraji nevidím dobré důvody“ poznamenává spoluautor studie Petr Janský.

Vláda letos schválila novelu zákona o RUD na základě návrhu Asociace krajů ČR a čeká ji zřejmě schvalování v Parlamentu.

„V navržených změnách systému RUD jsou dlouhodobě fixní podíly nahrazeny variabilním mechanismem na základě měnících se krajských charakteristik.

To je podle nás krok dobrým směrem. Za úvahu by ale stálo do systému doplnit i motivační prvky, které by kraje motivovaly např. k podpoře větší ekonomické aktivity na jejich území, umísťování strategických investic nebo zvyšování kvality a efektivity veřejných služeb. Parametry současného návrhu revize RUD zřejmě nebudou kraje motivovat k žádoucím změnám,“ komentuje novelu zákona o RUD spoluautor studie Daniel Kolář.

Graf 3: Krajské příjmy z RUD na obyvatele a HDP na obyvatele: před a po novele zákona o RUD

Zdroj dat: Monitor státní pokladny (skutečné příjmy a výdaje v roce 2023), vládní návrh novely zákona RUD (přepočtený pro příjmy roku 2023), ČSÚ (HDP krajů v roce 2022; imputace autorů pro rok 2023 podle růstu HDP celé ČR). Zobrazený krajský průměr příjmů z RUD na obyvatele je počítán na základě hodnot před novelou. Rozpočty bez přijatých transferů a bez výdajů krytých transfery.

Analýza ukazuje, jak by nový systém změnil krajské příjmy z RUD na obyvatele. Například Pardubický a Olomoucký kraj dnes dostávají z RUD zhruba průměrné příjmy na obyvatele, ale v případě navrhované změny by Pardubický kraj dostával výrazně více a Olomoucký kraj naopak méně. Příjmy mají vzrůst nejvíce Pardubickému, ale také Zlínskému, Libereckému či Karlovarskému kraji. Naopak by klesly kraji Ústeckému, který patří k nejchudším (měřeno pomocí HDP na obyvatele). Hlavním poraženým vlivem těchto změn by byl kraj Moravskoslezský, jehož již dnes nízké příjmy z RUD by dále poklesly (o zhruba 700 Kč na obyvatele).

Studie se zaměřuje také na krajské výdaje. Struktura krajských netransferových výdajů, kde mají kraje prostor pro zohlednění vlastních priorit, je následující:

- Zhruba sedmina krajských výdajů jde do školství, a doplňuje tak transferové financování ze státního rozpočtu.
- Na výstavbu a údržbu silniční sítě vynakládají kraje 12–25 % svých celkových výdajů, na zajištění veřejné dopravy 16–31 %. Rozdíly mezi jednotlivými kraji jsou v tomto ohledu poměrně velké.
- Dalšími významnými výdaji krajů jsou zdravotnictví (8–17 %), veřejná správa (7–12 %) a kultura (515 %).

Studie vznikla s podporou Akademie věd ČR v rámci programu [Strategie AV21 Společnost v pohybu](#). Celý text k dispozici [zde](#).

Kontakt na autory studie:

Petr Janský, petr.jansky@fsv.cuni.cz, +420 - 775 022 260

Daniel Kolář, daniel.kolar@fsv.cuni.cz, +420 - 778 111 470

Administrativní kontakt pro média:

Eva Peňázová, eva.penazova@cerge-ei.cz, +420 - 602 698 440

IDEA při CERGE-EI, Politických vězňů 7, Praha 1, idea@cerge-ei.cz

Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu (IDEA) při Národohospodářském ústavu AV ČR, v. v. i. je nezávislý akademický think-tank zaměřující se na analýzy, vyhodnocování a vlastní návrhy veřejných politik. Doporučení IDEA vychází z analýz založených na faktech, datech, jejich nestranné interpretaci a moderní ekonomické teorii. IDEA je projektem Národohospodářského ústavu Akademie věd České republiky, který spolu s Centrem pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy (CERGE) tvoří společné akademické pracoviště CERGE-EI.

